

УДК 37(091)(477): 316.752
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.65-2.2>

Р. В. Винничук

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

РОЗВИТОК ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ)

У статті в руслі розв'язання дослідницького завдання пошуку кращих зразків світового досвіду аксіологічної освіти охарактеризовано теоретичні і практичні надбання з розвитку цінностей особистості в загальній і професійній освіті Польщі. Засобом системно-ретроспективного аналізу комплексу джерел виокремлено методологічні концепції й наукові підходи до розгляду проблеми (аксіологічний, історико-гносеологічний, міждисциплінарний, соціокультурний, синергетичний). Визначено освітньо-аксіологічну компаративістику як новий напрям порівняльної педагогіки, предметом якого є проблема розвитку цінностей особистості, що формується в освітньому просторі загальноосвітньої та вищої шкіл. Наведено приклади надбань польської аксіологічної освіти й варіанти їх адаптації у вітчизняній системі підготовки вчителя.

На підставі даних проведеного теоретичного пошуку сформульовано рекомендації для практичного впровадження в освітню галузь України моделей аксіологічної освіти, розроблених на основі європейського (польського, німецького, швейцарського досвіду). Акцентовано, що в умовах розвитку вітчизняної освіти кращі зарубіжні надбання можуть бути використані для формування, діагностування й розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді, що уможливить підвищення якості професійної підготовки та відповідальності під час набуття фахових компетентностей в університетах. Пропоновано матеріали окремих спецкурсів, навчально-методичних комплексів і програм використовувати як базис для розроблення методичних указівок, навчальних посібників і підручників у галузі аксіологічної освіти, для організації бесід, диспутів і тренінгів з означеної тематики в навчальних установах різних типів.

Ключові слова: світовий досвід, цінності особистості, наукові підходи, загальна та професійна освіта, розвиток цінностей особистості вчителя.

Постановка проблеми. Актуальність завдання формування загальнолюдських і професійних цінностей особистості нині зумовлена низкою чинників, зокрема сучасним станом українського суспільства, коли в умовах існування гострих проблем його духовного оздоровлення й відродження відбувається інтенсивний пошук цивілізаційних орієнтирів розвитку. На вирішення завдань професійного становлення особистості спрямовано Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні, положення Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти, вимоги низки інших важливих державних документів (Концепція безперервної системи національного виховання, Концепція позакласної виховної роботи в загальноосвітній школі, Концепція Нової школи тощо). Метою діяльності вищих закладів освіти є професійна підготовка фахівців через призму загальнолюдських гуманістичних цінностей: ідеалів добра, правди, краси, справедливості, совісті, людської гідності – й реалізація місії українського національного виховання через прищеплення молодій

людині відданості цим ідеалам. У зазначеному контексті першочергово постає проблема модернізації змісту загальної та професійної освіти, що має органічно поєднувати різнопланові особистісно й соціально відповідні аксіологічні аспекти з кращими світовими зразками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XX столітті проблема цінностей освіти розгортається в дослідженнях представників феноменології, есенціалізму (Р. Пітерс, М. Поляні та ін.), герменевтики, персоналізму (Дж. Батлер, Г. Хорн та ін.), екзистенціалізму (Ж. Марітен та ін.), експерименталізму (Дж. Дьюї, Т. Бремелд та ін.), теорії соціальної дії тощо. Ця значна дослідницька активність свідчить про неподоланість вихідної філософської колізії – розуму й цінностей. Лінія розмежування проходить для філософських шкіл через проблему раціональної чи моральної (ціннісної) визначеності світу; водночас розуміння культури (освіти – її складника) як системи цінностей відображене в аксіологічних концепціях В. Віндельбанда, Н. Гартмана, Дж. Дьюї, Г. Ріккерта, П. Сорокіна, А. Тойнбі, М. Шелера, О. Шпенглера. Проблеми співвідношення культури й цінностей присвячені роботи С. Анісімова, А. Арнольдова, Г. Вижельцова,

О. Дробницького, А. Здравомислова, В. Малахова, Е. Соколова, В. Тугаринова, Н. Чавчавадзе та ін.

Вивчення проблеми професійних цінностей переважно пов'язують із дослідженням та уточненням специфіки особистісного розвитку. Зміст понять «цінності» й «ціннісні орієнтації» вчені вивчають у філософському (В. Василенко, І. Зязюн, М. Каган, В. Кремін, М. Шелер), психологічному (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, О. Леонт'єв, А. Маслоу) та педагогічному (Т. Бутківська, О. Вишневський, В. Давидов, А. Мудрик, Н. Никандров, Ю. Орлов, В. Сластьонін, В. Струманський, О. Сухомлинська, Н. Ткачова та ін.) аспектах. У психолого-педагогічних дослідженнях часто використовують поняття, подібні за змістом до цінностей і ціннісних орієнтацій: особистісний сенс (О. Леонт'єв), установка (Д. Узнадзе), ставлення (В. М'ясищев), ціннісні орієнтації (В. Ядов), спрямованість чи внутрішня позиція особистості (Л. Божович), метамотиви (А. Маслоу).

Метою статті є характеристика кращих надбань світового досвіду аксіологічної освіти, зокрема розвитку цінностей особистості в загальній і професійній освіті Польщі.

Виклад основного матеріалу. Аксіологічний вимір сучасної української освітньої парадигми пояснюється актуальністю забезпечення в процесі освіти органічного поєднання навичок самостійного мислення й ціннісної саморефлексії. Крім того, на думку низки дослідників, якщо сучасна освіта підійшла до деякої крайньої межі в частині експлуатації раціональних можливостей людини (поширення комп'ютерних технологій ще більше посилює цю тенденцію), то її емоційно-вольова сфера залишається мало задіяною, попри визнаний її статус найважливішого резерву підвищення ефективності навчальних процесів [7]. Означена ситуація спонукає до осмислення досвіду аксіологічної освіти зарубіжних країн.

Системно-ретроспективний аналіз комплексу джерел засвідчив, що українські вчені – дослідники проблеми – під час визначення завдань вивчення зарубіжного досвіду аксіологічної освіти зорієнтовують на положення порівняльної педагогіки про те, що тенденції та закономірності досліджуваного об'єкта можна пізнати в контексті розгляду особливостей і форм його представленості, що зумовлює необхідність більш глибокого опрацювання традиційних і сучасних філософських, педагогічних, соціально-психологічних концепцій освіти, які належать до генетичного, історичного та аксіологічного підходів до осмислення педагогічних явищ; особливу увагу рекомендують зосереджувати на аналізі предмета дослідження – аксіологічної освіти й виховання як цілісної структури, яка розвивається та взаємодіє з іншими системно-структурними елементами

освіти. Ними виокремлено основні виховні методологічні концепції, що мали й мають значний вплив на формування ціннісних позицій поколінь: матеріалістичну, персоналістичну, ліберальну, антипедагогічну та релігійно-християнську, розглянуто антропологічні й онтологічні засади цих концепцій і зроблено висновок, що застосування методів наукового пізнання (діагностування) аксіосфери виховання (студента) знаходиться переважно в площині гуманітарної парадигми, основаної на загальних законах широкої сфери дії, схарактеризованої переважно співвідношенням ціннісних вимірів особистісної й колективної свідомості [1; 3; 7].

Дослідники проблеми в руслі ідеї пріоритетності набуття вихованнями системи цінностей рекомендують інструментарій таких загальнонаукових підходів:

– аксіологічний підхід – системний дослідницький інструментарій, що спрямований на вивчення процесів формування ціннісних орієнтацій шляхом засвоєння загальнолюдських, соціально значущих (національних, локальних) і професійних (освітніх) цінностей;

– історико-гносеологічний підхід – сукупність ідей, положень, методів, що уможливорює характеристику процесів становлення аксіології як науки та виокремлення етапів розвитку аксіологічної освіти в зарубіжних країнах;

– міждисциплінарний підхід – дослідницький спосіб залучення теоретичних і практичних засобів аксіологічної освіти, що їх містять напрацювання філософської та культурної антропології, соціології, філософії освіти, соціальної психології, педагогіки, наук про освіту, фахових методик;

– соціокультурний підхід – інструментарій, зумовлений тим, що аксіологічна освіта постає не лише як один із напрямів наук про освіту, а і як важлива основа функціонування суспільства, формування якої відбувається під впливом основних соціальних інституцій (сім'ї, навчального закладу, медіа, церкви, громадських об'єднань тощо);

– синергетичний підхід – з'ясовує саморозвиток, самопізнання та самоактуалізацію особистості в процесі засвоєння навчально-дисциплінарного змісту, що ґрунтується на взаємодії й взаємопроникненні аксіологічних компонентів навчальних дисциплін і практик.

У процесі аналізу зарубіжного досвіду аксіологічної освіти з'ясовано, що, досліджуючи офіційні документи Європейського Союзу, США, інших країн світу щодо стратегій розвитку освіти (резолюції, рекомендації, доповіді та програми – Європейська суспільна карта, Конвенція про права дитини; Біла книга навчання і вдосконалення тощо; зарубіжні документи у сфері освіти, зокрема закони про освіту; нормативні документи урядів та органів регіональної влади; доповіді

про розвиток систем національної освіти; національні програми розвитку освіти тощо), вітчизняні науковці розвивають новий напрям порівняльної педагогіки – освітньо-аксіологічну компаративістику, предметом якої є проблеми аксіологічної освіти особистості, яка постійно змінюється, розвиваючись у просторі загальноосвітньої та вищої шкіл; усебічно характеризують становлення й розвиток аксіологічних аспектів освіти в різних країнах, передумовою яких визначають ступінь упровадження освітніх реформ, базованих на національній і світовій системах цінностей; класифікують праці провідних зарубіжних науковців (філософські, історичні, теоретико-методологічні, психолого-педагогічні, педевтологічні, андрагогічні, аксіопедагогічні), що вирізняються ґрунтовним впливом на розвиток аксіологічної освіти; систематизують методи діагностування аксіологічної сфери особистості та проводять компаративне порівняння з методами дослідження ціннісно-сислової сфери особистості в Україні; виокремлюють і порівнюють моделі аксіологічної освіти і на їх основі розробляють аксіоосвітній концепт вітчизняної педагогіки; визначають і рекомендують для впровадження в контексті євроінтеграційних процесів новітні форми аксіологічної освіти, перспективні щодо набуття в майбутньому статусу альтернативи традиційним у нашій країні; окреслюють систему міждисциплінарних зв'язків різних навчальних предметів [7].

Ґрунтуючись на ґенезі поняття «цінності», попри безліч міркувань і суджень про різні види цінностей (благо, добро, краса, святість тощо), запропонованих класиками античної філософії, теологами Середньовіччя, мислителями Ренесансу й філософами Нового часу, сучасні дослідники формулюють висновок: узагальненого уявлення про цінність як таку і про закономірності її вияву в конкретних формах у філософії не було сформовано до середини минулого сторіччя; що лише з уведенням у Середньовіччі поняттєвої тріади «Істина, Добро, Краса» аксіологічна теорія набула типових сучасних обрисів. У контексті вивчення епохи Просвітництва (ідей І. Канта щодо принципів відмінностей діяльності морального «практичного розуму» й естетичної «здатності до судження» та «чистого розуму»), а також періоду Романтизму й ідей усвідомлення позапізнавального суб'єкта й об'єкта як ціннісного та узагальненого уявлення про цінність, системного аналізу поняття «цінність» та аксіологічної теорії П. Лапі й Е. фон Гартмана узагальнюють логіку руху найважливіших типів аксіологічних теорій: натуралістичний психологізм (джерело цінностей – інтерпретовані біопсихологічні потреби людини, а цінності – рушійна сила, що визначає напрям дій людини), трансцеденталізм (поділ світу на буття й цінності, що знаходяться поза та над

буттям), персоналістичний онтологізм (найвища цінність – ідея Бога або ідея «ідеального світу»; кожна цінність має абсолютний зміст і значення, абсолютною є ієрархія цінностей, яка не залежить від людини та людства), культурно-історичний релятивізм (цінність – основа існування й функціонування будь-якої культури, яка мислиться сукупністю значень, цінностей і норм, властивих особам, які взаємодіють), соціологізм (цінність – норма, а сукупність цінностей (моральних, релігійних, політичних, духовних, економічних) утворює суспільний ідеал-детермінант певних установок, норм поведінки), отже, доходять висновку, що упродовж нетривалого часу існування аксіології їй надано онтологічних, гносеологічних, соціокультурних, натуралістичних, позитивістських, метафізичних, трансцендентальних і феноменологічних інтерпретацій. Сутність феномена аксіологічної науки увиразнюють її порівнянням зі шляхом проникнення у сферу смислових зв'язків, що опосередковують буття соціуму.

За такою логікою, аксіологічна освіта виконує роль певного засобу корекції поведінки особистості, соціальної групи або соціуму, на що й покладаються зарубіжні дослідники. Наприклад, польська аксіологічна школа (праці Ф. Знанецького, В. Татаркевича, Р. Інгардена) істинність аксіологічної проблематики розглядає на тлі суперечностей між об'єктивізмом і суб'єктивізмом, абсолютизмом і релятивізмом, надає глибокого розуміння естетичного й етичного не як продуктів соціальної творчості, а як наслідків актуалізації об'єктивно існуючих у суспільній практиці цінностей. Тому особистість можливо й необхідно формувати в площині аксіологічної освіти, розвиваючи її самоцінність, від якої залежать взаємини з оточенням (здатність усвідомлювати високу цінність інших людей), тоді вона стане «особистістю, що повноцінно функціонує» [14]. Ціннісно-функціональну індивідуальність пов'язують зі стабільними стосунками в межах суб'єкт-суб'єктного підходу (за Т. Парсонсом), які передбачають три модули взаємного спрямування: когнітивне (інтелектуальне) сприйняття й концептуалізація – визначення «ким є інший»; катексичне сприйняття – визначення, що інший означає в емоційному плані; оцінне сприйняття – поняття когнітивного й емоційного щодо іншого як об'єкта взаємодії [5].

У нинішньому світі різні типи національних культур – скандинавський (Швеція, Норвегія), романський (Бельгія, Франція), синтоїстський (Японія), азіатський (Гонконг, Тайвань, Сінгапур), англосаксонський (Канада, Австралія, Великобританія) – слугують підставою для виникнення й розвитку ринкової наукомісткої економіки, орієнтованої на застосування наукового знання, виробництва, а отже, відповідних цінностей освіти. Хід розвитку світової цивілізації свідчить, що значущість

національних культур у сучасному світі зростає, кожна з них специфічним чином сприймає світові форми розвитку, робить власний внесок у процес становлення загальнолюдської культури і світового освітнього простору.

Індивідуалізм і підприємницький дух американців кореняться в історії цієї країни, її складній етнічній і географічній структурі; трудовий етос Німеччини та її економічні успіхи неможливо зрозуміти, не знаючи історії німецької держави, не враховуючи характерного для німців почуття обов'язку й ідентифікації з державою, інших якостей цієї нації мислителів і поетів, зосередження її на порівняно невеликому просторі Німецької Федерації. Проблема синтезу національних культур у єдину загальнолюдську культуру реалізується не за принципом виключення, а за принципом взаємного доповнення.

Європейська культура з її прагненням до активного вдосконалення дійсності привела до глобального занепаду прогресу, тому ідею синтезу національних культур розглядають на більш високій основі, де європейський активізм сполучився б із характерним для східної, зокрема китайської, цивілізації принципом пристосування та збереження відповідних цінностей. Видатний мислитель ХХ ст. А. Швейцер (1875–1955) дійшов думки про необхідність відмови від технократичної культури й переходу до більш високих форм розвитку. Загострено переживаючи світові катастрофи ХХ ст., війни, вчений дійшов висновку, що технократизм, технократична наука й освіта призвели до засилля духовно й емоційно збідненої думки, до своєрідної загибелі ідеалів культури. Мислитель сформулював принцип благоговіння перед життям як основний для нової загальнолюдської, загальнопланетарної культури [11]. Цей принцип екології духу, збереження та взаємоповаги у сфері культури означав перехід від технократичної моделі її розвитку до нової, зорієнтованої дійсно на загальнолюдські цінності.

Для України в контекстах аксіологічної освіти як взірцева європейська держава постає Польща, якій завдяки системі національних цінностей і базованому на них особливому менталітеті вдалося за нетривалий часовий період досягти значних успіхів. Дослідники проблеми тлумачать цю країну як найближчу за низкою ознак (мовна, типово культурна, міфологічна, спільно традиційна, ментальна), що відмінні лише в окремих деталях, тому саме вона може розглядатися зразком побудови системи ціннісних орієнтацій особистості – динамічної, відкритої, видозмінної, що тлумачиться і як національна, і як загальнолюдська. Вивчення польського досвіду аксіологічної освіти свідчить, що в системі національних освітніх цінностей з'являється нове розуміння змістового наповнення і смислорозуміння цінностей хри-

стіянської моралі й освіти, сімейного виховання, медіакультури, навчання тощо, що забезпечує асимілювання з європейськими цінностями [8].

Польська наукова аксіологічна школа, представлена, на думку Л. Пелех, науковими студіями таких філософів, як А. Бобко, Р. Едлінський і Я. Хомплевич, Р. Інгарден, Ф. Знанецький, В. Татаркевич; значної уваги заслуговують також праці Яна Павла II як основоположника наукового напрямку «Філософська антропологія», а також психологів і педагогів: Ч. Банаха, С. Бартніка, К. Денека, Й. Гнітецького, М. Голашевської, В. Горішовського, М. Гжегожевської, С. Кавули, С. Квятковського, Ч. Купісевича, В. Оконя, К. Олбрихта, Б. Сліверського, Т. Сосновського, В. Стружевського, В. Суходольського, В. Чихоня, М. Шиманського та ін.

Вітчизняні дослідники підкреслюють різноаспектність осмислення польськими вченими проблеми розвитку аксіологічної освіти, її теоретико-методологічного, порівняльно-історичного й філософського напрямів у період від другої половини ХХ до початку ХХІ ст. Зокрема, акцентують специфічність розвитку системи вищої освіти в Польщі, яка постає як «симбіоз» найкращих світових освітніх досягнень і національного бачення цілісного системотворення відповідних навчальних і виховних моделей. Також необхідним вважають урахування спільності систем освіти України та Польщі в руслі функціонування в навчально-правовому середовищі, означеному основними положеннями Болонської декларації, що уможливорює визначення пріоритетів розвитку обох освітніх моделей і подібних проблем на цьому шляху; а також вивчення спільного історичного психолого-педагогічного досвіду, що забезпечить оперування найважливішими здобутками обох країн у царині аксіологічної освіти для її ефективності [7].

Пріоритетними напрямами аксіологічних рефлексій польської педагогіки визначено такі:

– аналіз попередніх і сучасних ціннісних теорій як базису освіти;

– з'ясування рівня готовності до аксіологічної освіти сучасного польського вчителя та діагностування його ціннісних преференцій;

– дослідження структури і специфіки взаємодії суб'єктів аксіовиховного процесу (організаційної, навчально-виховної, діагностувальної);

– вплив соціальних інституцій на формування аксіологічних основ (сім'я, Костел, медіа, навчальний заклад) [7].

З'ясовано, що зміст сучасної польської освіти передбачає активне звернення до соціальної педагогіки й акцентування на аксіологічній проблематиці.

Результати дослідження Л. Пелех широко впроваджено в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України. Зокрема, матері-

али спецкурсу «Аксіологія освіти» для студентів факультету української філології дали дослідниці змогу підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців щодо визначення їхніх педагогічно-аксіологічних орієнтирів та ознайомлення з особливостями аксіологічної роботи в закладах освіти [7].

Заслуговує на увагу теоретична інформація в таких аспектах:

– польськими дослідниками (S. Palka) сформовано типологізацію аксіопедагогічних досліджень, що охоплює такі типи: емпіричне кількісно-якісне дослідження; моделювання в педагогічних дослідженнях; описові та діагностувальні дослідження; пояснювально-розслідувальні й перевіряльно-верифікаційні; біографічні; прогностичні та проєкційні; історичні; порівняльні; дослідження на практиці (дослідження в дії); дослідження, дотичні до сфери педагогіки (перспективні в аспекті педагогічного пізнання); доведено, що вивчення будь-яких аспектів аксіологічної сфери суб'єктів освітніх процесів пов'язане з комбінованим застосуванням методів і методик, згідно з різними концептуальними класифікаціями. Класифікацію цінностей відповідно до їх змістового наповнення проводили вчені: Й. Цітумський (J. Sztumski) розмежував основні (співвідносні із суспільним ладом), вторинні (походять від основних для їх конкретизації), індивідуальні (приватні, або створені окремими людьми); Р. Єдлінський (R. Jedlinski) поділяв цінності на трансцендентні (Бог, святість, віра, спасіння), універсальні (правда, благо), естетичні (краса), пізнавальні (знання, мудрість), моральні (гідність, честь, кохання, дружба, справедливість, щирість), суспільні (демократія, патріотизм, солідарність, толерантність, сім'я), життєві (сила, здоров'я, життя), прагматичні (робота, спритність, талант, заповзятливість), престижні (кар'єра, слава, влада, статок, гроші), гедоністичні (радість, секс, розваги). Тому В. Горішовський (W. Goriszowski) вдається до поділу методів на специфічно-педагогічні (інтерв'ю з директорами та працівниками шкіл, метод аналізу есе, проєктний метод, метод аналізу шкільної документації, метод натурального педагогічного експерименту тощо) та неспецифічні для педагогіки; загальноприйнятим вважає залучення в наукових пошуках у площині гуманітарної парадигми суб'єктивних методів, базис яких – можливість використання особистісного досвіду респондентів на основі повідомлень;

– групування цінностей польськими аксіопедагогами співвіднесене з основними аспектами класичних теорій, відображає ідеї, концепції, найважливіші положення про матеріальні, соціальні та духовні блага, що дало підстави для поділу цінностей на цінності адаптації, соціалізації й індивідуалізації відповідно до сучасної кон-

цепції, підґрунтя якої – результати напрацювань М. Рокича (M. Rokeach), Р. Інглхарта (R. Inglehart), А. Вардомацького, М. Яницького; цінності індивідуалізації визнано стрижнем культури польського народу з огляду на їх потенціал стосовно регулювання соціальних відносин і впливу на задоволення потреб людей [12; 13];

– тезу про етапність ціннісного сприйняття особистості, де цінність до трансформації в ціннісну орієнтацію проходить три рівні: емоційний (спричиняє виникнення позитивних емоцій у разі міжособистісної взаємодії), когнітивний (осмислення важливості в соціальних транзакціях) і діяльнісний (особисте практичне застосування) [4];

– процеси формування та розвитку ціннісних орієнтацій особистості, вибір домінуючих механізмів їх реалізації залежать від багатьох чинників (особливості самоствавлення, самооцінка, акцентування на вияв тих чи інших рис характеру, тип вищої нервової діяльності), що визначають стратегію взаємодії вихованця із соціальним середовищем – сильний чи слабкий тип реагування, мотивацію досягнення успіху чи уникнення невдачі;

– польські аксіопедагогі додають також умовні сфери, де відбувається формування аксіогенези вихованців, – сферу об'єктивних трансцендентних цінностей, суб'єктивних цінностей, парацінностей і сферу сенсорно-емпіричного досвіду;

– особливе місце відводять вольовим якостям особистості й рівню загального інтелектуального розвитку, що зумовлюють ступінь усвідомлення моральних норм і соціальних цінностей [7].

Польські дослідники наголошують на пріоритетності для аксіогенезисного процесу значення сім'ї як джерела критеріїв оцінювання, що слугують підґрунтям формування ціннісних орієнтирів протягом усього життя людини. Серед факторів, що визначають її вплив, – структура сім'ї, тип стосунків між батьками, соціальний статус сім'ї, стиль виховання дітей, релігійні, моральні та соціально-культурні основи сім'ї.

У низці досліджень розглянуто особливості формування ціннісної системи вчителя в Польщі, потрактовано сутність педагогічних професійних цінностей у польському й українському контекстах. Наведено дані, що польські аксіопедагогі наголошують на обов'язковості визнання всіма освітянами двох основних тез: а) навчання вчителів лише трансляції та контролю знань учнів – це неприпустима педагогічна помилка; б) оздоровлення польської школи можливе за умови не лише зміни навчальної програми, а й наявності певного «морального імпульсу»; наполягають на формуванні цінностей, важливих як для всебічного гармонійного розвитку особистості, так і для морально-етичного функціонування суспільства, зважаючи на доцільність представлення цінностей як критеріїв загальносуспільного спрямування,

регуляторів поведінки людей і засобів інтеграції особистості із соціумом.

Це передбачає засвоєння вчителем трьох рівнів знань: знань про людину та моральний стан «humanitatis», про філософські та релігійні концепції в цій сфері; знань про цінності й способи їх відкриття (усвідомлення, розуміння, визнання, сприйняття, збагачення, формування); знань про можливості (способи) функціонування цінностей в освітній сфері та введення вихованців в аксіологічне життя.

Як технологічний шлях розв'язання проблеми вченими запропоновано практичне впровадження в навчальний процес спецкурсів «Аксіологія освіти» і «Професійна підготовка сучасного фахівця – зміна аксіологічних орієнтирів», які паралельно з культурологічними та психолого-педагогічними дисциплінами для студентів 2–3 курсів дали змогу підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців шляхом визначення і спрямування їхніх власних педагогічно-аксіологічних орієнтирів, а також ознайомити з особливостями роботи зарубіжних педагогів з упровадження аксіологічної освіти. У процесі викладання лекційного курсу «Теоретико-методологічні принципи організації наукових досліджень з аксіологічної освіти в Польщі та Україні» для магістрантів практичної реалізації набули питання діагностування системи ціннісних орієнтацій та окремих освітніх цінностей у студентів – майбутніх учителів, формування вмінь із проектування ціннісно-педагогічних технологій. Водночас робота зі створення Кодексу академічних цінностей (за зразком Ягеллонського університету) сприяла більш ґрунтовному підходу до виконання навчальних і громадських завдань студентами, які брали участь у його розробленні [7].

Висновки і пропозиції. Отже, на підставі даних проведеного теоретичного пошуку сформульовано рекомендації для практичного впровадження в освітню галузь України моделей аксіологічної освіти, розроблених на основі європейського (польського, німецького, швейцарського) досвіду, які в умовах розвитку вітчизняної освіти можуть бути використані для формування, діагностування й розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді, що уможливить підвищення якості професійної підготовки та зростання відповідальності під час набуття фахових компетентностей в університетах; матеріалів окремих спецкурсів, навчально-методичних комплексів і програм як

базису для розроблення вітчизняними університетами методичних указівок, навчальних посібників і підручників у галузі аксіологічної освіти, а також для організації бесід, диспутів і тренінгів з означеної тематики в навчальних установах різних типів.

Список використаної літератури:

1. Андрущенко В. Роздуми про освіту. Київ : Знання України, 2008. 819 с.
2. Андрущенко В. Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С. 5–10.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Клакхон К. Зеркало для человека. Введение в антропологию. Санкт-Петербург : Евразия, 1998. 352 с.
5. Парсонс Т. О структуре социального действия. Москва : Академ. проект, 2000. 880 с.
6. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
7. Пелех Л.Р. Теорія і методика аксіологічної освіти в Польщі: порівняльний аспект : монографія. Рівне : ПП ДМ, 2014. 402 с.
8. Пелех Л. Розвиток аксіологічної освіти в Польщі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Дала. Київ, 2015. 40 с.
9. Радченко Т.А. Полікультурні засади організації навчального процесу в університетах Швейцарії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2014. 20 с.
10. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
11. Швейцер А. Культура и этика. Москва : Прогресс, 1973. 340 с.
12. Inglehart R. *Modernization, Cultural Change, and Democracy*. Cambridge University Press. New York, 2005. 464 p.
13. Rokeach M. *The nature of human values*. New York : Free Press, 1973.
14. Rogers C. *Freedom to learn for the 80's*. Columbus-Toronto-London Sydney: Ch. E. Merrill Publ. Company, A Bell & Howell Company, 1983. 312 p.
15. URL: <http://cordis.europa.eu/>.
16. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10849/>.

Vinnychuk R. Development of values of personality in the process of general and professional education (on the example of Poland)

The article, in the context of solving the research problem of finding the best examples of the world experience of axiological education, describes theoretical and practical achievements on the development of personal values in the general and professional education of Poland. Systematic and retrospective analysis of a set of sources distinguished methodological concepts and scientific approaches to the problem (axiological,

historical-epistemological, interdisciplinary, socio-cultural, synergistic). Educational-axiological comparative studies are described as a new field of comparative pedagogy, the subject of which is the problem of the development of personality values, which is formed in the educational space of secondary and higher schools. The examples of the Polish axiological education and the variants of their adaptation in the national teacher training system are given.

Based on the data of the theoretical search, recommendations for practical implementation of axiological education models developed on the basis of European (Polish, German, Swiss experience) have been formulated. It is emphasized that in the conditions of development of national education, the best foreign assets can be used to form, diagnose and develop the value orientations of student youth, which will make it possible to improve the quality of vocational training and increase responsibility during the acquisition of professional competencies at universities. It is suggested to use the materials of separate special courses, educational-methodical complexes and programs as a basis for the development of methodological guidelines, tutorials and textbooks in the field of axiological education, for the organization of discussions, discussions and trainings on specific topics in educational institutions of different types.

Key words: *world experience, personality values, scientific approaches, general and professional education, development of teacher personality values.*